

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/2 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Полвонов Козимбек

ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАНУБИЙ ШАҲАРЛАРИ ТОПОНИМИГА ОИД

МАЪЛУМОТЛАР 10-15

Hadjamuratova Matlyuba

МАКТАБГАСНА ТА’ЛИМДА БОЛАЛАРНИ ИЈТИМОИЙ НИМОYA QILISHGA INNOVATSION

YONDOSHUVNING DOLZARBLIGI 16-21

Шовкатов Шокир Шовкат ўғли

АБУЛ-ЮСР ПАЗДАВИЙ ИЛМИЙ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШДАГИ ЁНДАШУВЛАР 22-31

Mo‘minov Xusanboy Madaminjonovich, Qodirjonov Omadjon Tavakkaljon o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SUD QONUNCHILIGIGA KIRITILGAN O‘ZGARISHLAR VA

ULARNING АНАМИЯТИ 32-36

Пардаев Асрор

ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ АҲОЛИСИНИ ХАЛҚ ИСТЕЪМОЛИ ВА ОЗИҚ-ОВҚАТ

МАҲСУЛОТЛАРИ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ МАСАЛАЛАРИ 37-42

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Умурзақова Мўътабархон Нодир қизи

ЖАХОНДА ТИББИЙ СУҒУРТА ТИЗИМИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ 43-52

Рахманов Зафар

ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА ДЕПОЗИТ ОПЕРАЦИЯЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ

ТЕНДЕНЦИЯЛАРИНИ БАҲОЛАШ 53-62

Аминов Фазлитдин Бахадирович

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ СЕМЕЙНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ЭКОНОМИКЕ

РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 63-70

Курбонова Шахриноз Авазхоновна

ИҚТИСОДИЁТНИ ДИВЕРСИФИКАЦИЯЛАШ ЖАРАЁНЛАРИДА АСОСИЙ ВОСИТАЛАР

ТАҲЛИЛИНИ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ 71-81

Azimova Hulkar Egamberdiyevna

KREDIT PORTFELINI SAMARALI BOSHQARISHDA TIJORAT BANKLARINING O‘RNI 82-87

Rajabov Orzujon Mamasoliyevich

LOGISTIKA XIZMATLARINI KO‘RSATISHDA BUYUMLAR INTERNETI (INTERNET OF

THINGS)DAN FOYDALANISH 88-93

Саидов Сарвар Хайруллоевич

ДАВЛАТ ХИЗМАТЧИЛАРИДА БОШҚАРУВ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

БОРАСИДА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ 94-104

Сержанов Аймурат Медетбаевич

ХАЛҚАРО АМАЛИЁТ ВА ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ БАНКЛАР ХИЗМАТЛАРИНИ ЯРАТИШ

ЗАРУРИЯТИ 105-111

Туробов Шерзод Алишерович, Ибодуллаев Зафар Ибодуллаевич

ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХОРИЖ

ТАЖРИБАСИ 112-119

Daniyarova Feruza Baxriddinovna, Chinorova Shahodat Mansur qizi

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA HORIJIIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH

YO‘LLARI 120-126

Temirova Feruza Sagdullayevna

XULQ-ATVOR IQTISODIYOTI VA BRENDGA SODIQLIK 127-132

Sharipova Shaxzoda Xasanovna

YANGI O'ZBEKISTONDA TURIZM MADANIYATINI YUKSALTIRISH ISTIQBOLLARI 133-138

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Алимова Шахноза Хамидовна

НОГИРОНЛИГИ БОР ЁШЛАР - АЛОҲИДА ХУСУСИЯТГА ЭГА ИЖТИМОЙ-ДЕМОГРАФИК
ГУРУҲ СИФАТИДА 139-147

Асракулова Адипа Набиевна

“ЁШЛАР ВА БИЗНЕСНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЙИЛИ” НИНГ ҚАБУЛ ҚИЛИНИШИ
ТАДБИРКОРЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ ТАФАККУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ
АҲАМИЯТИ 148-154

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Teshabayeva Dilfuza Muminovna

LEXICAL PROBLEMS OF TRANSLATING THE NAMES OF NEW PHENOMENA IN MASS
MEDIA 155-160

Rustamov Ilxom Tursunovich, Inog'omjonova Robiya Rustamjon qizi

INTERFERENSIYA HODISASINING TILDA AKS ETISHI XUSUSIDA OLIMLARNING
TADQIQOTLARI VA QARASHLARI 161-165

Abdikhamidova Sevinch Obidjon kizi

PROBLEMS FACED IN TRANSLATING PROPER NOUNS 166-170

Djurakulova Elmira Suyunova

SHOYIM BO'TAYEV ROMANLARIDA BADIY XRONOTOP VA MIFOLOGIK TALQIN 171-177

Dalieva Madina Khabibullaevna

THE ROLE OF BLENDING THEORY IN POLYSEMY AND METAPHOR 178-183

Жўраева Ирода Ахмедовна

ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК АНТРОПОНИМИК ЛУҒАТЛАР ТИПОЛОГИЯСИ 184-189

Iminova Shahnoza-Begim Bahodirovna

INGLIZ TILIDA INSONNING IJOBIY AQLIY XUSUSIYATLARINING IFODALOVCHI
BIRLIK LARNING KONSEPTUAL, LINGVO-MADANIY XUSUSIYATLARI 190-193

Irgasheva Shoxida Sadriddinovna

INTERNET DISKURSIDAGI IQTISODIY NEOLOGIZMLARNI TARJIMA QILISH
XUSUSIYATLARI 194-200

Tursunova Zarina Farxodovna

LINGVISTIKADA EMOTLARNI O'RGANISHGA ZAMONAVIY YUNDASHULAR (INGLIZ TILI
ASOSIDA)..... 201-205

Satibaldiyev Erkinjon Kamilovich

PARADIGMATIC SOUND INTERFERENCE IN THE ENGLISH SPEECH OF
TURKOPHONES 206-212

Radjabova Hafiza Shukrulloevna

INGLIZ VA O'ZBEK TERMINOLOGIYASINING METODOLOGIK ASOSLARI 213-220

Avezova Dilorar Salimovna

TAXALLUSLARNI O'RGANISHNING NAZARIY JIHATI 221-225

<i>Alikberova Kamila Adhamovna</i> A CRITICAL ANALYSIS OF LANGUAGE USE AND LANGUAGE ACQUISITION	226-232
<i>Rakhmatova Bahara Ibodulla qizi</i> THE ROLE OF LEGAL DISCOURSE IN MODERN LINGUISTICS	233-238
<i>Valieva Nargizakhon Zamir kizi</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF “KITE RUNNER” AND “A THOUSAND SPLENDID SUNS” BY KHALED HOSSEINI: THEMES, CHARACTERS, AND SOCIOPOLITICAL CONTEXT	239-244
<i>Mamatqulova Zilola Rejabaliyevna</i> RISHTON KULOLCHILIK MAKTABI KASB-HUNAR LEKSIKASINING STUKTURAL TASNIFI	245-251
<i>Alimova Kamola Tursunovna</i> CHALLENGES IN PREPARATION OF GUIDE TRANSLATORS	252-258
<i>Сейтумбетова Айкумар Пулатбаевна</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ И КАРАКАЛПАКСКОМ ЯЗЫКАХ.....	259-264
<i>Бегжанова Айсилиу Махмудовна</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА КОМПЬЮТЕР ЛИНГВИСТИКАСИ ТЕРМИНЛАР ТИЗИМИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	265-270
<i>Kubanova Ilmira Sharifovna</i> EXPLORING ABBREVIATED RAILWAY TERMINOLOGY IN ENGLISH: A COMPREHENSIVE ANALYSIS	271-275
<i>Azamjonova Sarvinoz</i> USE OF TOPONYMS IN MODERN FRENCH MEDIA	276-282
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Muxiddinova Dildora Muxiddinova</i> O'ZBEKISTONNING BOJXONA FAOLIYATIGA KIOTO KONVENSIYASINI JORIY ETISHNING HUQUQIY JIHATLARI VA JSTGA A'ZOLIKNING TA'SIRI	283-292
<i>Asadov Eldorjon Nizomiddin o'g'li</i> SOLIQ NAZORATI HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATI INSTITUTINING MUHIM OMILI	293-298
<i>Mustanov Ilxom Abdivalijonovich</i> BANK QONUNCHILIGINI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKNING NAZARIY-HUQUQIY JIHATLARI	299-304
<i>G'oyibov Jo'rabek Choriyevich</i> YOSHLAR MIGRATSIYASI: MUAMMO VA YUTUQLAR TAHLILI	305-309
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Kuziyev Otabek Chuliyevich</i> TALABALARDA AXBOROT MODELLASHTIRISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM UCH BOSQICHI	310-314
<i>Fattaxova Diloram</i> TIL O'QITISHDA FOYDALANILADIGAN KOMPYUTER METODLARI	315-321
<i>Moydinova Elmira</i> APPLICATION OF FLIPPED LEARNING METHODS IN THE UNIVERSITY	

CLASSROOM	322-326
<i>Xodiyeva Gulhayo Hasan qizi</i>	
ZAMONAVIY BOSHLAG'ICH TA'LIMDA 4K MODEL KOMPETENSIYALARINI	
RIVOJLANTIRISHGA INTEGRATIV YONDASHUVNING MOHIYATI	327-333
<i>Doniyorova Gulrux Shoniyozovna</i>	
AVTOMOBILSOZLIK YO'NALISHI TALABALARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI	
RIVOJLANTIRISHDA DASTURIY VOSITALARNING AHAMIYATI	334-338
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i>	
RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIMINING ASOSIY NAZARIYALARIDA TA'LIM OLUVCHINING	
ANALITIK QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	339-344
<i>Xo'jamberdiyeva Dilfuza Ikramovna</i>	
DARSLIK BILAN ISHLASH O'QUVCHILARNING AXBOROT KOMPETENTLIGINI	
RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA	345-351
<i>Mamaraimov Bekzod Qodirovich</i>	
O'QUVCHILARNING TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING	
QIDIRUV FAOLIYATIGA TAYYORLIGI	352-356
<i>Xudayberdiev Nurislam Nuralievich</i>	
BO'LAJAK O'QITUVCHILARINING RAQAMLI KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING	
TASHKILIIY-PEDAGOGIK MEXANIZMI	357-363
<i>Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich</i>	
TALABALARINING O'QUV FAOLIYATI VA ILMIY IZLANISHLARIDA SUN'IY INTELLEKT:	
IMKONIYAT VA CHEGARALAR	364-369
<i>Teshaboyeva Shahodat</i>	
ZAMONAVIY SHAROITDA SHAXSNING KASBIY HUQUQIY MADANIYATI	370-375
<i>To'rayeva Dilnoza Ismoilovna</i>	
RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BO'LAJAK O'QITUVCHINING KASBIY KOMPETENTLIGINI	
RIVOJLANTIRISH USLUBIY TAYYORGARLIKNING BIR QISMI SIFATIDA	376-380
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i>	
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA	
INNOVATSION JARAYONLAR	381-388
<i>Dusyarov Salimjon Xudaymuratovich</i>	
HARAKATLI O'YINLAR ASOSIDA MAKTAB O'QUVCHILARIDA JISMONIY MADANIYATNI	
SHAKLLANTIRISH	389-393

Mamaraimov Bekzod Qodirovich,
Termiz davlat universiteti tadqiqotchisi

O'QUVCHILARNING TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING QIDIRUV FAOLIYATIGA TAYYORLIGI

Annotatsiya. Maqolada o'quvchilar tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish va ularni qidiruv faoliyatiga tayyorlashga yordam beradigan shartlar va vositalar ko'rib chiqiladi. Ta'kidlanganidek, tadqiqot kompetensiyasi o'quvchilarning fikrlash jarayonlari va tadqiqot faoliyatining rivojlanish darajasini ochib beradi. Tadqiqot kompetensiyasining mohiyati o'quvchilarning ilgari olingan bilimlar, ko'nikmalar to'plamiga asoslangan yangi bilimlar tizimini mustaqil ravishda o'zlashtira olishga tayyorligi va qobiliyatida ifodalangan shaxsiy xususiyatlarini aniqlashda ekanligi aniqlandi. Tadqiqot kompetensiyasi faqat tadqiqot faoliyati jarayonida shakllanishi mumkinligi aniqlandi. Maktabda bunday turdagi o'quvchilar faoliyatini tashkil etish uchun zarur shart-sharoitlarni belgilaydigan asosiy tushunchalar - bu izlanish, mustaqillik, tashabbus, amaliy harakat, eksperiment, birgalikdagi ish, noaniqlik, ziddiyatli vaziyat va turli nuqtai nazarlarning mavjudligi.

Kalit so'z va iboralar: tadqiqotchilik kompetensiyasi, tayyorgarlik, o'quvchilarning tadqiqotchilik faolligi, mustaqillik, tashabbus, amaliy harakat, eksperiment, tadqiqot qobiliyatlari.

Mamaraimov Bekzod Kadyrovich,
Researcher of Termiz State University

FORMATION OF RESEARCH SKILLS OF SCHOOLCHILDREN AND THEIR READINESS FOR RESEARCH ACTIVITIES

Abstract. The article discusses the conditions and tools that help students develop research skills and prepare them for research activities. As already mentioned, research competence shows the level of development of students' thinking processes and research activities. It has been determined that the essence of research competence is the determination of personal characteristics, expressed in the readiness and ability of students to independently master a new system of knowledge based on previously acquired knowledge, skills and a set of skills. It has been determined that research competence can only be formed in the process of research activities. The main concepts that define the necessary conditions for organizing this type of student activity at school are research, independence, initiative, practical action, experimentation, teamwork, uncertainty, conflict situations and the presence of different points of view.

Key words and phrases: research competence, preparation, student research activities, independence, initiative, practical action, experiment, research skills.

Мамараймов Бекзод Кадырович,
научный сотрудник Термезского государственного университета

ФОРМИРОВАНИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ ШКОЛЬНИКОВ И ИХ ГОТОВНОСТИ К ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. В статье рассматриваются условия и инструменты, помогающие школьникам сформировать исследовательские навыки и подготовить их к исследовательской деятельности. Как уже говорилось, исследовательская компетентность показывает уровень развития мыслительных процессов и исследовательской деятельности учащихся. Определено, что сущностью исследовательской

компетентности является определение личностных особенностей, выражающихся в готовности и способности обучающихся самостоятельно овладевать новой системой знаний на основе ранее приобретенных знаний и совокупности умений. Определено, что исследовательская компетентность может формироваться только в процессе исследовательской деятельности. Основными понятиями, определяющими необходимые условия для организации этого вида деятельности учащихся в школе, являются исследование, самостоятельность, инициатива, практическое действие, экспериментирование, совместная работа, неопределенность, конфликтные ситуации и наличие разных точек зрения.

Ключевые слова и фразы: исследовательская компетентность, подготовка, исследовательская деятельность студентов, самостоятельность, инициатива, практическое действие, эксперимент, исследовательские навыки.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI2Y2024N52>

Kirish. Ta'limning zamonaviy holati shaxsning o'zini o'zi rivojlantirish va o'zini o'zi anglashning ichki omiliga e'tiborning kuchayishi bilan tavsiflanadi. Ijtimoiy rivojlanishning hozirgi holati bolaning shaxsiyatini rivojlantirishga, ijodiy ishlay oladigan o'quvchining o'zini o'zi rivojlantirishga tayyorlashni talab qiladi. Ijodkorlikka qodir insonlar har qanday ijtimoiy muhitda, hayotda va kasbiy vaziyatlarda osongina moslashadi.

Zamonaviy maktabning asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarda umuminsoniy tarbiyaviy harakatlarning yaxlit tizimini shakllantirish, o'quvchilar tomonidan madaniyatning muhim elementi sifatida asosiy kompetensiyalarni egallashini ta'minlashdan iborat[1]. O'quvchilarga kompetentsiya yondashuvi doirasida tadqiqot faoliyati orqali axborotni olish va qayta ishlash usullarini o'rgatish maktabning dolzarb muammosidir. Bunday vazifa maktab o'quvchilarining tadqiqot qobiliyatini maqsadli rivojlantirishni talab qiladi, bu shaxsning faoliyat printsiplini namoyon etishga, insonning bilimga bo'lgan ehtiyojini kuchaytirishga yordam beradi. Tadqiqot kompetensiyasi deganda ta'lim tadqiqotidan ta'lim natijasiga erishishning asosiy vositasi sifatida foydalanadigan kognitiv faoliyatning o'ziga xos turi tushuniladi [2].

Davlat ta'lim standartining metodik asosi tizimli – faoliyatli yondashuv bo'lib, u o'quvchilarning o'z – o'zini rivojlantirish va uzluksiz ta'lim olish, faol o'quv – bilish faoliyatiga tayyorgarligini takomillashtirishni ta'minlashga imkon beradi[3].

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolada o'quvchilar tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish va ularning qidiruv faoliyatiga tayyorlashga yordam beradigan shartlar va vositalar xususiyatlari aniqlashtirilgan. O'quvchilar tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish xususiyatlari va ularning o'quv faoliyat funksiyalari solishtirma tahlil, tanlama kuzatuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida mantiqiy va tarkibiy tahlil qilish, guruhlashtirish va taqqoslash usullaridan foydalanildi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. A.V.Leontovich o'quvchilarda o'quv-tadqiqotchilik faoliyati quyidagi bosqichlar orqali amalga oshirishni nazardan tutgan. Bular:

o'qituvchi tomonidan o'z o'quv fani bo'yicha olib borishi mumkin bo'lgan o'quv-tadqiqot ishining yo'nalishini aniqlashtirish;

tadqiqotchilik faoliyatiga jalb etish bo'yicha nazariy kurs dasturi va rejasini ishlab chiqish; mavzularni tanlash, o'quv tadqiqot maqsadini aniqlashtirish;

o'quv-tadqiqot metodini tanlash va uni o'zlashtirish;

mavzuga oid ma'lumotlarni yig'ish; olingan natijalarni tahlil va xulosa qilish;

tadqiqot ishi natijalarini taqdimot qilish [4].

T.V.Avgusmanovanning tadqiqot ishida o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etishning pedagogik sharoitlarini quyidagilarda ko'radi:

ta'lim muassasalarida o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini tizimli tashkil etish;
o'quvchilarda o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini baholash va o'rganish;
ijodiy pedagogik jamoasining tuzilishi hamda o'quvchilarda bu faoliyatning rivojlanishini pedagoglar tomonidan kuzatib borilishi [5, 26-b].

K.T.Suvarov tadqiqot ishida umumta'lim maktablarida o'quvtadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning nazariy asoslarini ishlab chiqish muammolariga bag'ishlangan[6]. Tadqiqot ishida umumta'lim maktablarida ta'lim jarayonida o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning shakl va mazmunining optimal tanlanishi, o'quvchilarda fikrlash qobiliyatining rivojlanishiga erishish mumkinligi aniqlashtirilgan.

Tahlil va natijalar). Tadqiqot kompetensiyasining mohiyati o'quvchilarning ilgari olingan bilimlar, ko'nikmalar va faoliyat usullari to'plamiga asoslangan yangi bilimlar tizimini mustaqil ravishda egallashga idrok etilgan tayyorligi va qobiliyatida ifodalangan shaxsiy xususiyatlarni aniqlashdir.

Aynan tadqiqot kompetensiyasi fikrlash jarayonlari va tadqiqot faoliyatining rivojlanish darajasini ochib beradi. Bu quyidagilarga imkon beradi:

muammolarni tan olish va ajratib ko'rsatish va ularni hal qilish yo'llari haqida taxminlar yaratish, muammoni qo'yish, undagi shart-sharoitlarni aniqlash;

moddiy va ideal olam hodisalarining mumkin bo'lgan sabab va oqibatlari haqida taxminlar qila olish, farazlarni ilgari sura olish va ularni asoslay bilish;

bir vaqtning o'zida murakkab hodisalar, matnlar, bayonotlar va boshqalarning bir nechta ma'nolarini o'z ichiga oladi [7, 46– b.].

Tadqiqot malakasi harakat qilish qobiliyatida namoyon bo'ladi, shuning uchun uning elementlariga quyidagi shaxsiy qobiliyatni qamrab oladi:

maqsad qo'yish va faoliyat maqsadlarini ajratib ko'rsatish (maqsadni belgilash);

faoliyat predmeti va vositalarini aniqlash, rejalashtirilgan harakatlarni amalga oshirish;

faoliyat natijalarini tahlil qilish, ya'ni erishilgan natijalarni belgilangan maqsadlar bilan solishtirish (mulohaza yuritish) [2, 46- b.].

Tadqiqot kompetensiyasi - bu ma'lum bir sohadagi bilimlar majmui, gipotezalarni taklif qilish va asoslash, maqsadni belgilash va faoliyatni rejalashtirish, zarur ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish, eng maqbul usullarni tanlash, eksperiment o'tkazish asosida muammolarni ko'rish va hal qilish qobiliyati, tadqiqot natijalarini taqdim etish, ushbu bilim va ko'nikmalarni muayyan faoliyatda qo'llash qobiliyati [5, 23–b].

Tadqiqot kompetensiyasi faqat tadqiqot faoliyati jarayonida shakllanishi mumkin. Maktabda bunday turdagi o'quvchilar faoliyatini tashkil etish uchun zarur shart-sharoitlarni belgilaydigan asosiy tushunchalar - bu izlanish, mustaqillik, tashabbus, amaliy harakat, eksperiment, birgalikdagi ish, noaniqlik, ziddiyatli vaziyat va turli nuqtai nazarlarning mavjudligi. Maktab o'quvchilarining ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etishda barcha tadqiqotlar uchun o'quv materialini tanlash katta ahamiyatga ega bo'lib, u didaktikaning quyidagi asosiy tamoyillariga qat'iy rioya qilishi kerak: ilmiylik, tizimlilik, izchillik, mavjudlik, aniqlik, jamoaviy mehnat, rivojlantiruvchi ta'lim, nazariyani amaliyot bilan bog'lash.

Tadqiqot faoliyatini tashkil etish jarayonida quyidagi vazifalar hal etiladi:

kundalik hayotda kuzatilayotgan real muammo va hodisalar misolida o'quvchilarni o'rgatish;

o'quvchilarning fikrlash usullarini o'rgatish: savollarga javob izlash, turli vaziyat va muammolarni aniqlash va tushuntirish, faoliyatni baholash, o'z nuqtai nazarini ifodalash va himoya qilish, qarorlarni tez qabul qilish va amalga oshirish;

turli axborot manbalaridan foydalanish, uni tizimlashtirish, taqqoslash, tahlil qilish usullari;

fanga xos ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va umumlashtirish usullaridan foydalangan holda bilimlarni amaliy harakatlar bilan mustahkamlash.

Tadqiqot faoliyatiga jalb qilish unga tayyorgarlik darajasi bilan bog'liq bo'lib, uni motivatsion, kognitiv, protsessual, ijodiy va aks ettiruvchi-baholash komponentlari orqali tavsiflash mumkin. Tadqiqot kompetensiyasining motivatsion komponenti o'quvchilarning dunyoga, faoliyatga, o'z-o'ziga, qobiliyatlari va rivojlanishiga motivatsion-qiymatli va hissiy-irodaviy munosabatlar tizimidir. Tadqiqot faoliyati uchun motivatsiya munozaralar, muammoli vaziyatlarni muhokama qilish jarayonida shakllanadi, bu o'quvchilarda tadqiqotchilarni uyg'otish imkonini beradi.

Kognitiv komponent o'quvchilar ongida dunyoning ilmiy manzarasini shakllantirishni, ularni kognitiv va amaliy faoliyatga dialektik yondashuv bilan qurollantirishni ta'minlaydigan tadqiqot muammolarini hal qilish uchun zarur bo'lgan bilim va tushunchalar majmuini o'z ichiga oladi.

Tadqiqot kompetensiyasining protsessual komponenti o'quvchilarning ma'lum miqdordagi amaliy tadqiqot ko'nikmalarini egallashini o'z ichiga oladi.

Fikrlash-baholash komponenti o'quvchilarning tadqiqot faoliyati jarayonida o'zini va uning atrofidagi dunyoni bilish qobiliyatiga ega bo'lishini, shuningdek, tadqiqot faoliyati sub'ekti sifatida o'zini o'zi anglashini anglatadi.

Tadqiqot faoliyatining ijodiy tarkibiy qismi shaxsning ijodkorlik, original g'oyalarni yaratish, muammoli vaziyatlarni tez hal etish qobiliyati bilan belgilanadi.

Turli ta'lim fanlarining integratsiyalashuvi muammosi ham dolzarbdir, chunki integratsiyani moddiy olamning turli hodisalari haqidagi ilmiy g'oyalarning kompleks kompleks tizimida o'quvchilarni maqsadli shakllantirish uchun turli o'quv fanlari mazmunining o'zaro kirib borishi deb hisoblash mumkin.

Maktab o'quvchilarning tadqiqot qobiliyatlarini shakllantirishning quyidagi darajalarini ajratib ko'rsatamiz:

Yuqori daraja. Tadqiqotning ijtimoiy ahamiyatini anglash, kognitiv, qadriyat va shaxsiy motivlarning mavjudligi bilan tavsiflanadi, tadqiqot va uni amalga oshirish usullariga doimiy qiziqish, olingan natijalardan qoniqish, tadqiqotni davom ettirish istagi, bajarilgan harakatlarning xabardorligi, to'liqligi va izchilligi. Shu bilan birga, maqsadni belgilash, mulohaza yuritish va o'z-o'zini tarbiyalash istagi xarakterli bo'lib, ular ilmiy ommabop manbalarga doimiy murojaat qilishda namoyon bo'ladi.

O'rtacha. Tadqiqotga qaratilgan ichki motivlarning shakllanishi, unga beqaror qiziqishning mavjudligi bilan tavsiflanadi. Tadqiqot tuzilmasini tashkil etuvchi harakatlarning etarlicha to'liq va har doim ham izchil bajarilmasligi namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalaridan qoniqish va introspektsiyaga intilish vaziyatga qiziqish natijasida yuzaga keladi. Ilmiy ommabop manbalarni epizodik qayta ishlash fonida o'z-o'zini tarbiyalashga qimmatli munosabat kuzatiladi.

Boshlang'ich daraja. Tadqiqotda ishtirok etishni belgilaydigan faqat tashqi motivning mavjudligi yoki unga nisbatan befarq munosabat bilan tavsiflanadi; tadqiqotning taxminiy g'oyasi, uni amalga oshirish shartlari, tadqiqot ko'nikmalarini zaif egallash, ilmiy-tadqiqot faoliyatining yetarli darajada xabardor emasligi va izchil bajarilmasligi. O'z-o'zini tarbiyalash istagi yo'q, ilmiy ommabop manbalarga individual murojaatlar; tadqiqot ko'nikmalarini egallashning past darajasi. O'z faoliyati va uning natijalarini introspeksiya qilish zarurati yo'qligi.

Tadqiqot kompetensiyasini shakllantirish uchun maktab kursida o'quv va tadqiqot vazifalariga alohida o'rin berilishi kerak. Bunday masalalarning o'ziga xos xususiyati izlanish vaziyatining paydo bo'lishi va o'quvchidan mustaqil ravishda hal qilishni, asoslashni va isbotlashni talab qiladigan gipoteza taklifidir. Ta'lim jarayonida o'quv va tadqiqot vazifalaridan foydalanish tadqiqot kompetensiyasini shakllantirish va olingan bilimlarni tizimlashtirishni ta'minlaydi.

Xulosa va takliflar. Ilmiy-tadqiqot faoliyati ijodiy shaxsni shakllantirishga yordam beradi, maktab o'quvchilarining faolligi va maqsadga muvofiqligini rag'batlantiradi, bu zamonaviy maktabning asosiy vazifalarini - qobiliyatlarni ochib berishga, yuqori darajadagi hayotga tayyor shaxsni tarbiyalashga yordam beradi. texnologiya zamonaviy dunyo. O'quvchilarning ilmiy-tadqiqot qobiliyatlarini shakllantirish maktabda o'quvchilarning bilim faoliyati ko'lamini chuqurlashtirish va kengaytirishga yordam beradigan sharoitlarni yaratadi.

Adabiyotlar/Литература/ References:

1. Ниязова Г.Б. Развитие основ исследовательской компетентности учащихся начальной школы // Проблемы современного образования. – 2017. – №1. – С. 90-98.
2. Ishmuhamedov R.J., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, "Nihol" nashriyoti, 2016. – 279 b.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги 187-сон "Умумий ўрта ва ўрта махсус таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиqlаш тўғрисида"ги [қарори](https://lex.uz/docs/3153714). <https://lex.uz/docs/3153714>
4. Леонтович А.В. Проектирование исследовательской деятельности учащегося. Дис. канд. психол. наук. – М., 2018. – 210 с.
5. Августмонова Т.В. Педагогические условия развития исследовательской деятельности старшеклассников в инновационном образовательном учреждении. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. – Иркутск, 2013. – 184 с.
6. Suvarov K.T. Maktab o'quvchilarda o'quv-tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirishning psixologik pedagogik shartsharoitlari / Monografiya - Chirchiq: «Zebo Prints», 2023. – 104 bet.
7. Савенков А.И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению. – М.: Ось-89, 2006. – 480 с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/2 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).